

Anvisning för företagets ekoplan – livsmedel

Landskapsregeringen utfärdar denna anvisning i egenskap av den myndighet som styr ekologisk certifiering på Åland. Anvisningen är inte en uttömmande redogörelse över lagstiftningen inom sektorn. I denna anvisning finns både citat från lagstiftningen och landskapsregeringens tolkningar av lagstiftningens tillämpning.

1. Vad är en ekoplan?

En ekoplan är ett krav i europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2018/848 enligt vilken aktören förpliktas att beskriva sin verksamhet och de faser i verksamheten som är kritiska med tanke på ekologisk status samt de åtgärder genom vilka aktören säkrar att produkterna förblir ekologiska. Den viktigaste grunden för ekoplanen är kartläggningen av den ekologiska verksamhetens kritiska punkter och övervakningen av dem. De kritiska punkterna utgörs av alla de faser i framställningen, lagringen och transporten av ekologiska produkter som är förknippade med en fara för att icke-tillåtna ämnen eller att en konventionellt producerad produkt sammanblandas med en ekologisk produkt eller att en konventionellt producerad produkt blir märkt som ekologisk.

Uppgörande, uppdatering och iakttagande av ekoplan ingår i de skyldigheter som alla företag som ansöker eller hör till övervakningen av ekologiska livsmedel har. När en aktör ansöker om att bli införd i systemet för övervakning av ekologiska produkter (Åkej-registret) förbinder sig denna att efterfölja produktionsbestämmelserna enligt lagstiftningen gällande ekologisk produktion. En ekoplan ska bifogas till ansökan. Syftet med beskrivningen av åtgärderna i ekoplanen är att aktören visar att denna identifierat riskerna i samband med sin egen verksamhet och påvisar de praktiska åtgärder och förebyggande åtgärder som aktören vidtar för att säkra att kraven enligt lagstiftningen gällande ekologisk produktion uppfylls. Ekoplanen och övrig dokumentation ska finnas till hands vid en övervakning.

Systemet för övervakning av ekologiska livsmedel omfattar

- Framställning såsom konservering och/eller förädling
- Slakt och styckning
- Förpackning och märkning och/eller ändringar av märkningar
- Detaljhandel som säljer oförpackade livsmedel (med en omsättning över 20.000 euro i året)
- Lagring, partihandel och import från länder utanför EU

Framställningen av ekologiska livsmedel omfattas dessutom av bestämmelserna om hygien och egenkontroll i livsmedelslagen, som aktören ska iaktta i sin verksamhet. Dessa bestämmelser tas inte upp i denna anvisning. Anvisningar om bestämmelserna får av livsmedelstillsynen hos Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet.

1.1 Hur ska ekoplanen se ut?

Ekoplanen formuleras fritt. Det finns ingen färdig mall eller form för det. Rubrikerna i denna anvisning innehåller de delområden som ska inkluderas i ekoplanen. Ekoplanen och åtgärderna som presenteras i den

kan utgöra en del av det kvalitetssystem som aktören tillämpar. Landskapsregeringen önskar dock att ekoplanen bevaras som en helhet vilket gör det lättare att finna eller kontrollera saker och därigenom får inspektionerna att löpa smidigare.

Det är en god idé för företaget att utse en person som ansvarar för ekoplanen och uppdateringen av den, och kontrollerar att de förebyggande åtgärderna och kontrollåtgärderna samt dokumentationen som beskrivs i planen utförs. Ekoplanen uppgörs för verksamhetsidkarens behovs som en del av företagets eget system som säkrar verksamheten. Det kan underlätta skrivandet av planen om den som skriver texten föreställer sig att den ska läsas av till exempel en ny arbetstagare för vilken man vill berätta hur, var och när ekologiska produkter hanteras på företaget och vem som gör det. Och det viktigaste av allt, varför dessa åtgärder utförs på det sätt som beskrivs i ekoplanen.

2. Beskrivning av verksamheten

I beskrivningen av verksamheten berättas på en allmän nivå om företagets verksamhet. Beroende på typ av verksamhet kan man beskriva bland annat:

- Vem som gör och var det görs inklusive kontaktuppgifter och besöksadresser
- Vad som görs, dvs en förteckning över de ekologiska produkter som framställs/importeras/säljs
- På vilket sätt det görs, dvs verksamhetens karaktär, är det förädling, förpackning, omförpackning, märkning, etikettering eller import t ex?
- När det görs, dvs är verksamheten fortlöpande eller säsongstypad
- Hanteras samma produkter både i ekologisk och konventionell form
- Om en underleverantör anlitas för någon åtgärd
- Om någon verksamhet utförs på entreprenad för annan part

2.1. Beskrivning av lokalerna

Med lokaler som används för verksamheten avses utrymmen för mottagning av råvaror eller färdiga produkter, råvarulager, själva verksamhetslokalerna där förädlingen, förpackningen eller märkningen utförs, lagerlokaler för färdiga produkter och alla övriga lokaler där ekologiska produkter hanteras, lagras eller säljs. I ekoplanen måste det finnas en beskrivning över alla lokaler som används i verksamheten. Beträffande import inkluderas i ekoplanen information om ankomstplatsen som förs in i EU och lokalerna som används för lagring av produkterna innan de levereras till den första mottagaren.

Därtill inkluderas en förteckning över företagets maskiner och utrustning som används vid framställning och lagring av ekologiska produkter.

Exempel:

- "Den ekologiska produkten X framställs på produktionslinje 2 som finns i produktionslokalen och dess placering är utmärkt på planritningen"
- "Ekologiska produkter lagras på hyllplatserna xy-xz i livsmedelslagret"
- "Mottagning av råvaror sker genom bakdörren och mottagningsinspektionen görs i entréutrymmet"

Det viktigaste med beskrivningen är att man utifrån den kan identifiera de platser där verksamheten i praktiken utförs. Om även konventionella produkter hanteras vid verksamhetsstället är det en god idé att bifoga planritningar till ekoplanen i vilka hanteringsplatserna för såväl ekologiska som konventionella produkter är utmärkta.

3. Mottagningsinspektion av försändelser

När råvaror eller färdiga produkter tas emot ska en mottagningsinspektion av försändelsen göras. Då försäkras man sig om att de produkter som företaget tagit emot och deras märkningar motsvarar uppgifterna i följedokumentet. Inspektionen gäller uttryckligen de märkningar som hänför sig till ekologisk produktion. Man bör åtminstone kontrollera företagets och produktens namn, partinummer och tillsynsmyndighetens kontrollnummer. Man ska också skriftligen notera att/om försändelsen varit försluten.

Ekoplanen innehåller en beskrivning över vilka uppgifter/saker som ska kontrolleras i försändelserna och de medföljande dokumenten samt en beskrivning över var och hur resultatet av mottagningsinspektionen upptecknas. Dessutom är det viktigt att uppge hur man ska gå till väga, om man misstänker eller konstaterar att partiet inte uppfyller de krav som ställs på ekologiska produkter (se även punkt 10).

Till ekoplanen ska man också bifoga en lista över införskaffade produkter och varuleverantörer.

3.1. GMO och strålning

I lagstiftningen om ekologiska produkter ingår ett absolut förbud mot användning av genmodifierade organismer (GMO) eller produkter som har framställts av genmodifierade organismer. Tillverkaren av ekologiska livsmedel ansvarar för att GMO-förbudet iaktas. Verksamhetsidkarna får utgå från att GMO inte har använts i de anskaffade livsmedlen, om förpackningspåskrifterna eller det medföljande dokumentet inte innehåller ett omnämnande om GMO. I ekoplanen beskriver aktören beträffande vilka produkter och av vilken orsak aktören försäkras sig om att produkterna är GMO-fri samt de åtgärder som används för ändamålet.

Ekologiska produkter och de ingredienser som används i dem får inte behandlas med joniserande strålning. Då verksamhetsidkaren använder konventionella torkade kryddor måste denna försäkra sig om att de inte har genomgått strålning. Åtgärderna i samband med bekräftande beskrivs i ekoplanen.

Vidare ska ekoplanen beskriva hur man ska gå till väga, om man misstänker eller upptäcker tecken på GMO eller strålning i ekologiska produkter. Särskild uppmärksamhet behövs, om man använder råvaror eller processhjälpmedel som innehåller GMO.

4. Åtskild förvaring

Ekoprodukter och konventionella produkter ska hållas åtskilda under alla faser av produktionen, denna punkt gäller därmed inte dem som endast hanterar ekologiska produkter. I ekoplanen ska åtskild förvaring beskrivas i alla de punkter som tar upp både ekologiska produkter och konventionella. Verksamhetsidkaren

ska beskriva hur man sörjer för att produkterna hålls åtskilda under mottagning, framställning, lagring (både råvaror och färdiga produkter), försäljning och transport. Vidare ska verksamhetsidkaren beskriva hur man förebygger kontamination av o tillåtna ämnen eller produkter, så som tillsatsämnen och processhjälpmedel. Om verksamhetsidkaren insamlar ekologiska produkter, till exempel mjölk, slaktdjur eller ägg, ska en beskrivning ingå över hur åtskild förvaring har beaktats under insamlingen.

Exempel:

- Slaktdjur kan identifieras utifrån id-märken som odlaren har antecknat i ekoförsäkringen
- Slaktningarna utförs på rena ytor i ett enhetligt parti
- De ekologiska slaktkropparna förvaras på en egen plats i enhetliga partier som märkts med lappar eller stämplor på djurkropparna
- Ekologiska produkter framställs alltid på måndagar/först på morgonen i en ren produktionslinje innan de konventionella produkterna
- På bakkbordet används alltid endast ekologiskt mjöl, också för konventionella produkter

4.1. Rengöringsåtgärder för att säkerställa åtskillnad

Med hjälp av rengöringsåtgärderna försäkras man sig om att de ekologiska produkter som lagras och framställs inte sammanblandas eller förväxlas med konventionella produkter eller o tillåtna ämnen. Men ska dessutom kontrollera hur effektiva rengöringarna är och dokumentera resultaten. Allt detta ska finnas beskrivet i ekoplanen. Med rengöringsåtgärder avses här inte hur hygienkraven efterföljs.

Exempel:

- Lagringslokalernas hyllor töms på konventionella produkter innan de ekologiska lagras
- När man byter till en ekologisk produkt på produktionslinjen, tas x kilo eller minuter av produkten som konventionell innan framställningen av den ekologiska produkten inleds.

Rengöringsåtgärderna ska beaktas också i råvarulagret och i lagringen/vid försäljningen av färdiga produkter och under transportererna.

4.2 Identifiering av partier under olika faser av framställningen

I beskrivningen av åtskild förvaring gäller det att förklara hur olika partier identifieras under hela import-, mottagnings- och lagringskedjan genom hela framställningen och under transport. Identifiering av partier gäller förutom ekologiska råvaror och färdiga produkter även de tillsatsämnen och processmedel som används. Kritiska punkter i verksamheten är de ställen där det uppstår en risk för sammanblandning eller felmärkning.

Det är viktigt att kunna identifiera produktionspartier om företaget blir tvunget att dra bort ett produktparti från marknaden.

Exempel:

- De partier som används till ekologiska produkter förvaras i kärl eller behållare av en annan färg
- Produkterna framställs i olika former eller storlekar varvid de kan identifieras enkelt före etikettering
- Klockslagen då framställningen påbörjades och avslutades noterades
- I datasystemet märks de ekologiska produkterna produktnummer med koden EKOxxx.
- Pallar och häckar med ekoprodukter märks med tydliga skyltar.

5. Entreprenad

Med entreprenad avses verksamhet där ett företag (huvudman) lägger ut en funktion på en tredje part (underleverantör). Huvudmannen och underleverantören ska göra en skriftlig förbindelse över sin gemensamma verksamhet. Genom den förbinder sig underleverantören att följa de bestämmelser som gäller för ekologisk produktion.

Ekoplanen ska beskriva entreprenaden

- En förteckning över de underleverantörer som anlitas eller aktörer som köper entreprenadverksamhet av företaget
- Beskrivning av de funktioner som getts/mottagits på entreprenad
- En förteckning över de ekologiska produkter som aktören framställt /låter framställa på entreprenad
- Uppgifter om vilken kontrollanstalt (utomlands) eller kontrollmyndighet som övervakar underleverantörens verksamhet
- En beskrivning över hur man försäkras om att verksamheten hos underleverantören kan övervakas
- Ekoplanen ska beskriva vilka åtgärder som företaget har gett ut eller mottagit på entreprenad t ex att underleverantören sköter mottagningsinspektioner/sändning av produkter och bokföring/anteckningar i samband med detta

6. Sammansättning

Ekoplanen ska beskriva på vilket sätt man försäkras om att recepten och produkternas sammansättning uppfyller kraven på ekologiska produkter. Anvisningar för ekologisk produktion innehåller mer ingående bestämmelser gällande detta. Ekoplanen måste innehålla aktuella uppgifter om alla produkter som framställts och alla ingredienser som använts i dem eller processen. De recept som används ska vara tillgängliga för inspektören i samband med övervakning. Om recepten innehåller konventionella ingredienser ska planen beskriva huruvida det handlar om en godkänd konventionell ingrediens i en ekologisk produktion eller om det är en konventionell produkt som man använder ekologiska ingredienser till. Med andra ord hur verksamhetsidkaren försäkras om att de använda ingredienserna uppfyller kraven på sammansättningen hos ekologiska produkter.

Om verksamhetsidkaren framställer eller låter framställa konventionella produkter med ekologiska ingredienser ska också dessa produkters sammansättning beskrivas i ekoplanen. Om verksamhetsidkaren uteslutande använder ekologiska ingredienser, till exempel ekologiskt mjöl i konventionellt bröd, ska användningen beskrivas i ekoplanen.

7. Märkningar

Verksamhetsidkaren ska försäkra sig om att alla ekologiska produkter är försedda med krävda märkningar och att de icke-ekologiska produkterna inte innehåller ekomärkningar som är vilseledande för konsumenten. Ekoplanen ska innehålla en beskrivning över märkningarna på förpackningar, etiketter, hyllor i detaljhandel, dokument, meddelanden samt markandsföringsmaterial. Man kan beskriva märkningarna med ord eller

bifoga modeller. Vidare ska ekoplanen beskriva de åtgärder som företaget vidtar för att undvika att konventionella produkter får ekomärkning och hur man går till väga om man misstänker en felaktig märkning.

8. Transport och sändning

Verksamhetsidkaren ska försäkra sig om att de produkter denna skickar är ekologiska och kan spåras. I ekoplanen ska beskrivas

- Alla lokaler i anknötning till försändelserna (om de inte redan beskrivs i punkt 2.1)
- De åtgärder med hjälp av vilka man sörjer för identifiering av försändelserna hur de ekologiska produkterna transporteras till företagets andra enheter eller till andra aktörer
- Hur produkterna som transporteras är förpackade (eller uppgifter om öppen transport)
- Vilka uppgifter följedokumentet eller förpackningsetiketten som följer med partiet innehåller (säljarens namn, adress, tillsynsmyndighet och hänvisning till ekologisk produktion)
- Uppgifter om transportfirman

9. Ekobokföring – anteckningar och balansräkningar

Ekobokföringen består av verksamhetsidkarens anteckningar om verksamheten och balansräkningar som uppgörs utifrån dem. Anteckningarna är centrala dokument med hjälp av vilka verksamhetsidkaren kan bekräfta att verksamheten fyller kraven för ekologisk produktion. Ekoplanen beskriver på vilket sätt anteckningarna och balansräkningarna görs. De ska uppgöras så att det är möjligt att följa med produktflödet utan avbrott. Följande ska gå att hitta i ekobokföringen:

- Anskaffningar
  - vilka som sålt produkter till dig (ekocertifikat och eller ekoförsäkran)
  - produktlista, mängder och användning
  - inköpsfakturer, följebrev och transportdokument
  - anteckningar om mottagningskontrollerna
- Tillverkning
  - aktuella recept
  - produktionsrapporter
- Lager
  - inkomna och använda råvaror
  - mängderna färdiga produkter
- Försäljningar
  - produkter och mängder
  - varumottagare
  - försäljningsfakturer, följebrev och transportdokument
- I alla steg
  - svinn, reklamationer och återkallelser

Vid varje enhet ska verksamhetsidkaren ha anteckningar om lager (råvaror och färdiga produkter) med hjälp av vilka man kan försäkra sig om att produktionsbestämmelserna iakttas. Vidare ska det finnas anteckningar över produkter som sänts från lagren, svinn samt deras karaktär och mängd, och uppgifter om mottagarna. I detaljhandel och annan direktförsäljning behöver inte man notera namn på köpare, men sålda mängder behöver dokumenteras för bokföringen. Ekoplanerna ska beskriva på vilket sätt de ovannämnda anteckningarna görs eller hur man hittar samma information i övrig bokföring. Det ska också framgå vem som har gjort anteckningarna.

Det finns inget sätt som är det enda rätta sättet att göra anteckningar och upprätta balansräkningar. I stället presenterar varje verksamhetsidkare i sin ekoplan på vilket sätt kraven uppfylls just i deras företagsverksamhet.

Anteckningar och balansräkningar ska kunna verifieras med behöriga verifikat. Verifikaten ska vara tillgängliga för kontroll i samband med inspektion, dvs kopior av material skickat till bokförare bör finnas till påseende. Bokföringsmaterial gällande ekologisk verksamhet ska sparas i fem år.

9.1 Spårbarhet

Verksamhetsidkaren ska ombesörja att varje produkt kan spåras i varje skede av produktionen enligt principen "ett steg framåt och ett steg bakåt". Ekoplanen ska beskriva hur man säkerställt spårbarheten bakåt till leverantörer och säljare samt framåt till mottagare och köpare. Då du köper ekolivsmedel av ett annat företag ska det i samband med köpet ges en kopia av säljarens ekocertifikat, alternativt ska en kontroll av det samma göras digitalt och då antecknas datumet för kontrollen.

Exempel

- Bokföring över alla produktpartier som har sänts samt mottagare
- Beskrivning hur man för enskilda produktpartier kan spåra använda råvaror och vem som levererat råvaran

10. Reklamationer och åtgärder vid misstanke om fel

Verksamhetsidkaren ska föra bok över reklamationer gällande ekologiska produkter. I ekoplanen beskrivs hur bokföring/anteckningar görs om produktreklamationer. Man ska särskilt beskriva hur man går till väga om reklamationen gäller misstankar om att en produkt eller ingrediens inte uppfyller kraven på ekologisk produktion. Finns misstanke på regelbrott skall även landskapsregeringen underrättas.

11. Import av ekologiska produkter

Om verksamhetsidkaren importerar ekologiska livsmedel eller ingredienser till dessa från länder utanför EU ska importförfarandet beskrivas i ekoplanen. Av beskrivningen av importverksamheten ska framgå ankomstplatserna och alla övriga lokaler som används för de importerade produkterna innan de levereras till första mottagare. Också den första mottagaren, om annan än verksamhetsidkaren, bör ha en ekoplan där lokaler och mottagningsinspektion beskrivs.